

НОРМАТИВНА УРЕДБА НА ПРЕСТЪПЛЕНИЕТО ТРАФИК НА ХОРА. СТАТИСТИКА. ОБУСЛАВЯЩИЯТ ФАКТОР - ДОМАШНО НАСИЛИЕ. ЗАЩИТА НА ЖЕРТВИТЕ. ПРЕВАНТИВНИ МЕРКИ.

Увод

Във връзка с противодействието на трафика на хора в нашата страна почти едновременно, през периода 2002 - 2003 г., се създадоха два нормативни режима.

Единият инкриминира този нов вид престъпна дейност като в Наказателния кодекс се добави Раздел IX, озаглавен „Трафик на хора”, в който се уредиха различните състави на това престъпление¹.

Другият беше насочен към предотвратяването на тази престъпна дейност и защитата на жертвите ѝ със Закона за борба с трафика на хора /ЗБТХ/².

След приемането ни като държава – членка на ЕС за нас от особено значение се явява и Европейската Конвенция на Съвета на Европа за Борба с Трафика на Хора /ЕКБТХ/³.

I. Наказателно-правна уредба на престъплението трафик на хора и някои проблеми в правоприлагането.

Три са основните състави на престъплението трафик на хора. В чл.159а от НК и чл.159б от НК са регламентирани така наречените вътрешен и външен /трансграничен/ трафик, а в чл.159в от НК отскоро се уреди и експлоатационният трафик⁴.

В настоящото изследване обаче ще бъдат разгледани съвсем накратко основните форми на видовете престъпления трафик, тъй като за повече подробности има богата правна литература⁵.

1. Вътрешен трафик.

---

¹ Вж. ДВ, бр.92/2002г.

² Обн. ДВ, бр.46/20.05.2003г., изм. бр.86/28.10.2005г., бр.33/28.03.2008г., бр.74/15.09.2009г., изм. бр.68/2.08. 2013г., изм. ДВ, бр.84/27.09.2013 г.

³ Ратифицирана със закон, приет от 40-то Народно събрание на 7 март 2007 г., ДВ, бр. 24 от 2007 г., в сила за Република България от 18 юни 2007 г., обн. ДВ, бр. 63/2007 г.

⁴ ЗИДНК, ДВ, бр.27/10.04.2009г.; ЗИДНК бр.84/2013 г.

⁵ Вж. Михайлов, Д. Нови положения в Особената част на Наказателния кодекс, ИК „Сиела“, 2002г. Имова, В. Престъплението „трафик на хора“ в практиката на ВКС, „Апис време“, 16.01.2009г., на адрес - <http://www.apis.bg>, Костадинова, Р. Трафик на хора – престъпление по българския НК, на адрес: www.nbu.bg/PUBLIC/IMAGES/File/departamenti/pravo/11.pdf, Пушкарлова, Ива, Трафикът на хора. Проблеми на наказателно-правния режим, ИК „Сиби“, 2012г., с.40-96.

В чл.159а, ал.1 от НК е отразен основният състав на изпълнителното деяние за вътрешния трафик, свързан с набиране, транспортиране, укриване или приемане на отделни лица или групи от хора с цел да бъдат използвани за развратни действия, за принудителен труд или просия, за отнемане на телесен орган, тъкан, клетка или телесна течност или за да бъдат държани в принудително подчинение независимо от съгласието им.

Субект на престъплението е всяко наказателно-отговорно лице, а пострадали от него могат да бъдат едно или група от лица.

За осъществяването му, освен горепосочените четири основни форми на деянието, се изисква и наличието на някоя от специалните цели - тези лица да бъдат впоследствие използвани за развратни действия, за принудителен труд, за просия, за отнемане на телесен орган, тъкан, клетка, телесна течност или държани в принудително подчинение. За състава на престъплението не е от значение волята на жертвата, т.е. дали е била съгласна или не⁶.

Затова и от субективна страна престъплението може да се извърши само при пряк умисъл със съответната специална цел.

В ал.2, т.1-7 има квалифицирани разпоредби, при които е предвидена по-тежка наказателна отговорност за осъществен вътрешен трафик при горепосочените форми на изпълнителното деяние.

В т.1 – спрямо лице, ненавършило 18 години.

При нея извършителят на престъплението трябва да е запознат, че жертвата не е достигнала тази възраст, т.е. е малолетно или непълнолетно лице. В противен случай деянието би било съставомерно само по ал.1.

Ако обаче, примерно, едни родители се съгласяват ненавършилите пълнолетие техни деца да бъдат набрани, приети или транспортирани, за да участват в развратни действия, тогава те ще носят наказателна отговорност като субекти на престъплението по чл.159, ал.2, т.1 и т.4, вр. ал.1 от НК – за квалифициран вътрешен трафик спрямо лице, ненавършило 18-годишна възраст, чрез използване на състояние на зависимост.

По т.2 - чрез използване на принуда или въвеждане на лицето в заблуждение.

Използването на принуда може се осъществи, чрез двете й форми – физическа или психическа, с оглед постигането на крайната цел. Докато при въвеждането в заблуждение се преодолява възможността на пострадалото лице правилно да възприема обективната действителност.

По т.3 – чрез отвличане или противозаконно лишаване от свобода. При тази дейност обикновено деецът, за да осъществи крайната специална цел осъществява насилствено отвличане или въдворяване на жертвата, противно на нейната воля, посредством МПС или задържането й в

---

⁶ Вж. Р.676/12.10.2006г. по н.д. №135/2006г. на III н.о., Р. №268/03.07.2007г. по н.д. №1000/2007г. на II н.о., Р. 222/02.06.2006г. по н.д. №832/2005г. на I н.о. на ВКС.

определено помещение. В този смисъл е възможна и съвкупност от престъплението трафик с тези по чл.143 и чл.142 от НК.

По т.4 – чрез използване състояние на зависимост.

При нея жертвата е обективно зависима в голяма степен от волята на извършителя, примерно отношенията между родител, настойник или попечител спрямо дете, работодател – работник и др.

По т.5 – чрез злоупотреба с власт.

При нея се изисква деецът да обладава някаква форма на власт спрямо подчиненото му трафикирано лице, която обаче се използва превратно за осъществяването на неправомерен натиск и преодоляването на евентуалната съпротива на жертвата.

По т. 6 – чрез обещаване, даване или получаване на облаги.

Тук волята на жертвата се преодолява чрез осигуряването на някакви материални облаги, като примерно обещаването или даването на пари или подаръци срещу сексуални услуги и др.

По т.7, когато деянието е извършено от длъжностно лице при или по повод изпълнение на службата му, т.е. съгласно изискванията на чл.93, т.1, б. „а“ или „б“ от НК⁷.

В ал.3 е предвидена най-тежка наказателна отговорност, когато деянието по основните хипотези е извършено спрямо бременна жена с цел продажба на детето. В този случай от обективна страна, обектът на престъпление трябва да бъде бременна жена, като деецът да има допълнителната особена цел да я трафикира с плода, за да може впоследствие, след раждането на детето да се осъществи неговата продажба.

2. Външен трафик.

В чл.159б, ал.1 от НК е уредено изпълнителното деяние на външния трафик, свързан с набиране, транспортиране, укриване или приемане на отделни лица или групи от хора и превеждането през границата на страната на отделни лица или групи от лица със същата цел по чл.159а, ал.1 от НК.

Разликата с предходния текст е, че тези лица трябва да бъдат преведени през границата на страната с оглед на същите цели, което прави престъплението двуактно. Първата част от изпълнителното деяние е осъществяването на вътрешен трафик по чл.159а от НК, а втората е превеждането на пострадалия през международно установената държавна граница. Без значение е обстоятелството дали при преминаването на границата е бил нарушен граничният или визов режим, т.е. дали едновременно с трафика на хора е налице и престъпление по чл.280 от НК.

---

⁷ Последната 7-ма точка за квалифициращия белег „длъжностно лице“ е добавена със ЗИДНК, обн. ДВ, бр.84/2013г.

В повечето случаи при извършвания външен трафик извършителят на престъплението пресича държавната граница заедно с пострадалия, но е възможно и да го осъществи със съдействието и на други лица, т.е. не само като извършител, но и като подбудител или помагач. Това престъпление е резултатно, тъй като се изисква трафикираното лице да бъде преведено през границата.

Ако външният трафик е бил осъществен при наличието на квалифициращо обстоятелство по чл.159а, ал.2 или 3 от НК, тогава следва съответната по-тежка наказателна отговорност, съгласно чл. 159б, ал.2 от НК.

3. Експлоатационен трафик.

В чл.159в, пр.1 от НК през 2009 г. се предвиди нов, особен състав, за последващото използване на лице пострадало от трафик на хора за развратни действия, за принудителен труд, за просия, за отнемане на телесен орган, тъкан, клетка или телесна течност, както и за да бъде държано в принудително подчинение, въпреки съгласието му⁸.

При тази хипотеза извършителят е лице, което няма нищо общо с проведения преди това вътрешен или външен трафик на хора, но е запознат, че лицето е станало жертва на подобен трафик и въпреки това го използва впоследствие с горепосочените цели. Използването може да се извърши лично от дееца, който осъществява спрямо него горепосочените действия или чрез предоставянето му за подобни на трети лица.

При тази разпоредба липсват предвидени квалифициращи състави, като тези по отношение на вътрешния и външен трафик.

В чл.159г от НК се предвиди по-тежка наказателна отговорност за осъществен трафик по чл.159а, чл.159б и чл.159в, когато деянието представлява опасен рецидив или е извършено по поръчение или в изпълнение на решение на организирана престъпна група.

4. Проблеми в правораздаването

В съдебната практика възникнаха противоречия по множество въпроси, свързани с паралелното съществуване на съставите за трафик на хора и някои от престъпленията против половата неприкосновеност от Глава II на Особената част на НК, което наложи издаването на ТР №2/16.07.2009г. по т.д. №2/2009г. на ОСНК на ВКС⁹.

Върховната инстанция прие, че при склоняване към проституция с користна цел по чл. 155, ал. 3, вр. ал. 1, пр.1 от НК се извършват действия

⁸ Изм. със ЗИДНК, обн. ДВ, бр.84/2013г.

⁹ Виж подробните мотиви на ТР №2/2009г. по т.д. №2/2009г. на ОСНК на ВКС в т.1.3, т.1.4, т.3.1, пр..3, т.3.2 от на адрес – <http://www.apis.bg>.

по мотивиране на лицето към проституция. Същото съдържание има и нормата на чл.159а, ал.1, пр.1 от НК, свързана с набирането, чрез склоняване на лице, когато това се върши с цел използване на развратните действия /проституция, блудство, хомосексуализъм/.

Затова има поглъщане на обективните и субективни признаци на тези два състава, като деянието ще се квалифицира по чл. 159а, ал. 1 НК. В останалите случаи съставът по чл. 155, ал. 3, вр. с ал. 1, пр.1 от НК ще се прилага като самостоятелно престъпление.

Специалните цели по чл. 159а, ал. 1 и ал. 3 НК винаги включват в съзнанието на дееца организацията за бъдещата експлоатация на жертвата. Когато е насочена за развратни действия, целта е основен разграничителен критерий от други сходни състави от раздела „Разврат“ на НК. Създаването на условия за разврат, каквито са свождането към блудствени действия или съвкупление, или предоставяне систематически на помещения на различни лица за разврат, не могат да бъдат погълнати от трафика на хора.

Ето защо, когато деянията по чл. 155, ал. 1, пр.2, по чл. 155, ал. 2 НК или по чл. 155, ал. 3, вр. с ал. 1, пр.2 или вр. ал. 2 НК са извършени паралелно с трафика на хора или след реализиране на целта му за използване на развратните действия, те са в реална съвкупност с престъпленията по чл. 159а – чл. 159г НК, или по чл. 159в НК.

Съставите по чл. 156 и чл. 159а, ал. 2, т. 3, пр.1 от НК имат сходни непосредствени обекти. Въпреки, че са изградени на обективния признак отвлечане, те не се поглъщат, поради различните им обективни признаци и специални цели в субективната им страна.

Изпълнителното деяние по основния състав на чл. 156 НК се осъществява с два акта, изразяващи действия – противозаконно лишаване от свобода по чл. 142, ал. 1 НК и принуда по чл. 143 НК.

В чл. 159а, ал. 2 НК има шест квалифицирани състава на трафик на хора, за част от които са предвидени допълнителни усложнения в изпълнителното деяние по ал. 1, с оглед начина на извършването му от фактическа страна. Те се изразяват в действие, допълнително усложняващо фактическия състав на изпълнителното деяние. Част от тях са отделни престъпления, а в други случаи са прояви. Усложнените състави по ал. 2 нямат самостоятелно юридическо значение, но имат функционална връзка с формите на деянието по ал. 1 и превръщат престъплението по чл. 159а, ал. 2 НК или в съставно – например по чл. 159а, ал. 2, т. 2, пр.1 НК и по чл. 159а, ал. 2, т. 3, пр.2 НК, или в двуактно – по чл. 159а, ал. 2, т. 2, пр.2 НК, или по чл. 159а, ал. 2, т. 3, пр.1 НК.

Затова, престъплението по чл. 159а, ал. 2, т. 3, пр.1 от НК в обективните си признаци като престъплението по чл.156 от НК е усложнено по конструкция, но за разлика от него, единият акт винаги е форма от основния състав по чл. 159а, ал. 1 НК, а другият акт –

отвлечането, сам по себе си, не е престъпен. И двата акта по чл. 159а, ал. 2, т. 3, пр. 1 НК са подчинени на целта за използване на жертвата за развратни действия, като при чл.156 от НК единствената цел е за предоставянето ѝ за разврат на трето лице. Субективните им признаци съдържат различни специални цели, съдържание, кръг от лица, към които са насочени деянията и субективно отношение на дейците към развратните действия, в чиято подготовка те участват. Ето защо, престъпленията по чл. 156, ал. 1 и 2 от НК и по чл. 159а, ал. 2, т. 3, пр.1 от НК са напълно самостоятелни и поглъщането на състава на едното от състава на другото е изключено.

II. Национална и международна защита на жертвите на трафик на хора. Предстоящи законодателни промени.

1. Закон за борба с трафика на хора.

Този закон е насочен към превенцията и закрилата на жертвите, особено жени и деца, дефинира за първи път понятията „период за размисъл“ и „период на възстановяване“ и определя специална закрила за жертвите на трафик, които съдействат на разследването. Законът определя институционалната рамка и взаимодействието между правителствените и неправителствените организации във връзка със създаването на националната политика за борба с трафика на хора.

Съгласно чл.4, ал.1 от ЗБТХ към Министерски съвет се създаде Националната комисия за борба с трафика на хора /НКБТХ/, която следи за изпълнението на закона и развива политиката за противодействие на трафика на хора. С последните изменения на закона неин председател става, определен от Министерски съвет заместник министър-председател. Чл.4, ал.2-4 от ЗБТХ предвижда в нейния състав да се включат заместник-министрите на: външните работи, труда и социалната политика, вътрешните работи, правосъдието, здравеопазването, образованието и науката, заместник-председателите на: ДАНС, Държавната агенция за закрила на детето, Централната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, определените от председателя на ВКС, главния прокурор и директора на НСлС техни заместници, а в заседанията ѝ могат да участват представители на юридически лица с нестопанска цел и международни организации с представителства в страната, които извършват дейност по предотвратяване на трафика на хора и закрила на жертвите от него.

Националната комисия създава към някои от общините в страната Местни комисии за борба с трафика на хора /МКБТХ/. Подобна има в гр. Пловдив от няколко години. Със заповед на Кмета на общината се определя съставът на комисиите /от 3 до 7 члена/, както и заместник-кмета,

който е техен председател. В Местните комисии се включват представители на общинската администрация, отговарящи за проблемите на образованието, здравеопазването и социалната политика, местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, отделите за закрила на детето в дирекции „Социално подпомагане“, МВР, ДАНС, неправителствени организации, педагози, психолози, юристи, лекари и др. На заседанията на Местните комисии участва и прокурор от районна прокуратура.

В Р. България има създадени приюти за временно настаняване на жертвите на трафик на хора. Една част от тях се учредяват от НКБТХ по предложение на Местните комисии или общините, а друга част от физически лица и юридически лица с нестопанска цел, които предоставят подслон на жертвите на трафик на хора, след вписване в специален регистър.

В приютите се приемат лица, които са заявили, че са жертви на трафик на хора, т.е. не се търси задължително да се докаже това обстоятелство. Те се приемат по тяхно желание за първоначален срок до 10 дни. Този срок може да бъде продължен с 30 дни по предложение на Местните комисии, органите на досъдебното производство или съда, когато лицето е изявило желание за това. В приютите на настанените лица се осигуряват нормални условия за пребиваване и лична хигиена; храна и медикаменти; обезпечена е неотложна медицинска и психологическа помощ; подпомагат се установяването на контакт с техните близки, както и със специализираните ведомства и организации.

На низово ниво МКБТХ създават центрове за закрила и помощ на жертвите на трафик на хора. Те предоставят информация относно административните и съдебните процедури, които уреждат подпомагането и защитата на жертвите на трафик на хора, на разбираем за тях език, вкл. и чужд; осигуряват специализирана психологическа и медицинска помощ; подпомагат реинтегрирането на жертвата в семейна и социална среда.

Редът за откриване на приютите и центрoвете, организацията на работа, управлението и контролът им се уреждат с Правилник, приет от Министерския съвет.

Всички държавни органи, МКБТХ, центрoвете и приютите са длъжни да оказват закрила и помощ на лицата, които са жертва на трафик на хора.

Когато в чужбина има пострадали български граждани от трафик, нашите дипломатически и консулските представителства са задължени да им оказват помощ и съдействие за завръщането им в страната. В тази връзка консулските служби при посолствата, съвместно с органите на МВР, съдействат за бързото и своевременно издаване на документи за самоличност на българите, станали жертва на трафика на хора. На

пострадалите лица се осигурява анонимност и защита на данните за самоличност.

При получаване на информация за дете - жертва на трафик на хора или с родители – жертви на трафик, държавните органи са длъжни незабавно да уведомят Държавната агенция за закрила на детето /ДАЗД/, която предприема съответните мерки по Закона за закрила на детето. Тези деца се настаняват в самостоятелни помещения, отделно от пълнолетните лица, като им се осигурява обучение в държавните или общинските училища в страната.

Държавните органи, приютите и центровете предприемат незабавни действия за издирване семействата на децата - жертви на трафик на хора.

На пострадалите, които са изразили съгласие да сътрудничат за разкриване на извършителите на трафик, се предоставя статут на специална закрила за срока на провеждане на наказателното производство, която включва предоставяне на разрешение за продължително пребиваване в страната на чужди граждани и продължаване на престоя в приютите.

Органите на досъдебното производство, след като идентифицират жертвите на трафик са длъжни незабавно да ги информират за възможността да получат специална закрила, ако в едномесечен срок декларират съгласието си да сътрудничат за разкриване на престъплението. А ако жертвата е дете, по предложение на ДАЗД, този срок може да бъде продължен до два месеца.

Наблюдаващият прокурор се произнася с постановление по искането на жертвата на трафик на хора, за предоставяне на статут на специална закрила в тридневен срок от постъпването му. Ако не стори това, пострадалият може да обжалва отказа в тридневен срок пред по-горния прокурор, който е длъжен да се произнесе по жалбата незабавно.

Разрешението за продължително пребиваване се издава по реда на Закона за чужденците в Република България от съответните служби при МВР въз основа на прокурорския акт. За срока на престоя си в страната лицата, получили подобно разрешение се ползват с правата на постоянно пребиваващи по смисъла на Закона за чужденците в Република България. Разрешение не се издава на лица, които не притежават документи за самоличност и отказват съдействие за идентификация на самоличността им. Престоят в приютите се продължава в съответствие със срока, определен в прокурорския акт и не може да надвишава срока за приключване на наказателното производство.

Предоставянето на защита на свидетел по реда на чл. 123 от НПК не е пречка за жертвите на трафика на хора да придобият и статута на специална закрила по този закон, т.е. да бъдат защитени двойно.

2. Европейска Конвенция на Съвета на Европа за Борба с Трафика на Хора.

В Глава първа са заложили нейните предмет, приложно поле, принцип за забрана на дискриминацията и някои определения. Според чл.2 от Конвенцията, тя се прилага за всички форми на трафик на хора, независимо дали са национални или международни и имат отношение с организираната престъпност.

В чл.4 от Конвенцията са дадени някои важни определения: за същността на трафика на хора; за ирелевантността на съгласието на жертвата, за да се приеме наличието на трафик.

В глава втора се предвидени няколко вида мерки, които държавите – членки са задължени да предприемат, съответно - превантивни мерки, за предотвратяване на трафик на хора, мерки за пресичане на търсенето на обекти на трафик, гранични мерки, такива за сигурност и контрол на документи, за легитимност и валидност на документите.

В глава трета са подробно регламентирани мерките за закрила и съдействие за спазване правата на жертвите и гарантиране на равенството между половете.

В тази връзка всяка държава-членка е задължена да предприеме всички нужни мерки по идентифициране /възраст, самоличност и националност/ и подпомагане на жертвите на трафик, особено ако са деца и нямат представители на семейството. Същевременно с това е въведено задължението за закрила на личния живот и самоличността на жертвите, като лични данни.

Жертвите на трафик се подпомагат от държавите-членки при тяхното физическо, психологическо или социално възстановяване, като условия на живот; достъп до спешна медицинска помощ; писмен и устен превод, когато е необходимо; предоставяне на правни съвети и информация по отношение на техните законни права и услуги, на език, който могат да разберат; помощ за реализиране на техните права и интереси на съответните етапи от наказателното производство срещу извършителите; достъп на децата до образование.

Особено важно е въвеждането в националните законодателства на „период за възстановяване и размисъл“ от най-малко 30 дни, когато има основателни причини да се смята, че въпросното лице е жертва на трафик. Този период трябва да е достатъчен за лицето, за да се възстанови и освободи от влиянието на трафикантите и/или да вземе осъзнато решение за сътрудничество с компетентните органи. През това време не е възможно да се изпълни спрямо него никаква мярка за експулсиране. Тази разпоредба не засяга действията на компетентните органи при разследването и наказателното преследване на престъпните деяния. През този период страните по Конвенцията разрешават на въпросните лица да пребивават на тяхна територия.

Всяка страна по Конвенцията издава подновяемо разрешение за пребиваване на жертвите в едната или двете хипотези, съответно, когато

компетентният орган счита, че тяхното пребиваване е необходимо поради личното им положение или това е необходимо за целите на сътрудничеството в наказателното производство.

Отделено е особено място и на осигуряването на обезщетение и правна закрила на жертвите на трафик, както и на репатрирането и връщането им в тяхната страна.

В глава четвърта е регламентирано приемането на някои задължителни разпоредби в материалното наказателно право. Основната част е за криминализирането на съставите на престъпленията трафик на хора; използването на услугите на жертвата; на деянията, свързани с документите за пътуване или за самоличност на трафикираните лица; опита, помагачеството или подбудителството към тези престъпления; за въвеждането на отговорност на юридическите лица; на съответните санкции и принудителни мерки; за въвеждането на квалифициращи деянието трафик обстоятелства; за значението на предходните осъждания; за освобождаването от наказание на жертвите на трафик, при извършване на някакви незаконни дейности, ако са били принудени да сторят това и др.

В глава пета е отделено специално място на спазването на някои процесуални правила при делата за трафик на хора.

Интересното е, че всяка държава-членка е задължена при провежданите действия по разследване, да не се влияе от обясненията на жертвата на трафик, когато престъплението е извършено на нейна територия. А ако тя се е оплакала за извършен трафик на територията на друга страна-членка е длъжна да предприеме необходимите мерки за придвижването на жалбата по съответния ред до компетентните органи на тази държава. Също, следва да се гарантира, по законодателен път възможността на неправителствени организации, които си поставят за цел борбата срещу трафика на хора или закрилата на правата на човека, да подпомогнат и/или подкрепят жертвата, с нейно съгласие, по време на наказателното производство. В тази насока в нашата страна работят фондация „Асоциация Анимус“ - София, Фондация „Джендър алтернативи“ – Пловдив и др.

Предвидено е задължение за предприемане от държавите – членки на законодателни мерки за гарантиране закрилата на жертвите, свидетелите и лицата, сътрудничащи на съдебните власти при престъпленията за трафик на хора.

Дадени са указания спрямо създаването на специализирани органи и координационни структури в държавите-членки в областта на борбата с трафик и защитата на жертвите.

Въвежда се изискването към съдебното производство в държавите-членки да се провежда при гарантирана закрила на личния живот на жертвите, на тяхната самоличност и сигурност.

Според Конвенцията, следва да се предприемат законодателни мерки, свързани с подсъдността на делата за трафик на хора. За да попадне под юрисдикцията на съответната държава-членка, престъплението трябва да е било извършено на нейна територия; на борда на кораб, плаващ под флага на тази страна; на борда на самолет, регистриран съгласно законодателството на тази страна; от неин гражданин или от лице без гражданство, което обичайно пребивава на нейна територия, ако престъплението е наказуемо съгласно наказателния закон на мястото, където е извършено, или ако престъплението е извършено извън териториалната юрисдикция на която и да било държава; срещу неин гражданин за екстрадирането на извършителите и споровете между държавите за подсъдността и др.

Глава шеста е отредена на международното сътрудничество на държавите-членки в борбата с трафика на хора, както и на това с гражданското общество.

Глава седма урежда механизма за наблюдение по приложението на Конвенцията. В него централно място заема създаването на експертна група, наричана „ГРЕТА“, която следи за прилагането на тази конвенция. Тя се състои от 10 до 15 члена при наличие на равно представителство на половете и спазен географски баланс, както и на мултидисциплинарни експертни познания. Членовете ѝ се избират от Комитета на страните измежду гражданите на държавите - страни по тази Конвенция, за срок от 4 години, който може да се поднови само веднъж, т.е. последователните мандати са максимум два на брой.

Процедурата за избор на членовете на ГРЕТА се определя от Комитета на министрите след консултиране и получаване на единодушното съгласие на страните по Конвенцията в рамките на една година от влизането ѝ в сила. ГРЕТА приема собствените си процедурни правила.

Комитетът на страните по Конвенцията се състои от представителите в Комитета на министрите на Съвета на Европа на държавите членки - страни по Конвенцията, и от представителите на страните по Конвенцията, които не са членки на Съвета на Европа.

Той се свиква на първоначално заседание от Генералния секретар на Съвета на Европа в рамките на една година от влизането в сила на Конвенцията за избиране на членовете на ГРЕТА. Впоследствие заседава по искане на една трета от страните по Конвенцията, на председателя на ГРЕТА или на Генералния секретар. Предвидена е специална процедура по оценяване на страните по Конвенцията от ГРЕТА и т.н.

В глава осма е отделено място на връзката на Конвенцията с други международни актове, като Протокола за предотвратяване, ограничаване и наказване на трафика на хора, особено на жени и деца, допълващ

Конвенцията на Обединените нации срещу международната организирана престъпност и др.

В глава девета е регламентирано как става изменението на Конвенцията.

В глава десета се намират заключителните разпоредби за подписването и влизането в сила на Конвенцията, присъединяването към нея, териториалното ѝ приложение, резерви, денонсиране и уведомления.

3. Законодателни промени в ЕС и Р. България.

В международен и вътрешно-национален аспект се случиха и се очакват няколко сериозни нормативни промени.

Първата е, че жертвите на домашно насилие скоро ще могат да се ползват от защита навсякъде в ЕС в резултат на приетото през месец юни 2013г. от министрите на правосъдието от държавите — членки на ЕС предложение на Европейската комисия. Съгласно новия Регламент за заповед за защита с действие в целия ЕС лицата, които са били обект на насилие, ще могат да разчитат, че издадена в родната им страна заповед за защита от домашно насилие запазва своето действие, където и да се намират в ЕС. На практика това означава, че заповедите за защита от домашно насилие, издадени в една държава-членка, ще трябва да се признават в целия ЕС. По този начин защитата ще съпътства лицето. Правото на ЕС ще е най-вече в полза на жените: според проучванията на ЕС близо всяка пета жена в Европа е била жертва на домашно насилие поне веднъж в живота си.

Втората е за транспонирането на Европейската Директива за борба с трафика на хора, като се включи и просията като вид принудителен труд, т.е. тя стана вече част от целта на трафика на хора, чийто обект са не само безпомощни деца, но и инвалиди. Коригира се целта на трафика, която да не касае само отнемане на телесни органи, а и на отделен телесен орган, както и на тъкан, клетка или телесна течност¹⁰.

Третата важна особеност е, че в изпълнение на Европейската Конвенция на Съвета на Европа за Борба с Трафика на Хора, вече се предвиди възможност в новата разпоредба на чл.16а от НК, да се счита че не е виновно извършено деянието, осъществено от лице, пострадало от трафик на хора, при условие, че е било принудено да го осъществи в пряка връзка с това му качество¹¹.

---

¹⁰ Това стана със ЗИДНК и ЗИДЗБТХ, обн. ДВ, бр.84/2013г., с които бяха въведени изискванията на Директива 2011/36/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 05.04.2011г. относно предотвратяването и борбата с трафика на хора и защитата на жертвите от него и за замяна на Рамково решение 2002/629/ПВР на Съвета /ОВ, L 101/1 от 15.04.2011г.

¹¹ Отново в ЗИДНК, обн. ДВ, бр.84/2013г.

По този начин всички жертви на трафик не могат да бъдат наказателно преследвани за престъпленията, за които са били принудени да извършат от трафикантите. Последното е от особено значение за разкриването на подобни престъпления, тъй като жертвите биха могли свободно да сътрудничат на органите на правосъдието в качеството на свидетели, без да се страхуват, че ще разкрият данни за извършено от тях престъпление под давлением на трафикантите, като незаконно преминаване на границата, държане на наркотици, притежание или използване на документи с невярно съдържание и др.

III. Статистика на случаите на трафик на хора в Р. България.

Официалната информация за делата за трафик на хора се води от Върховната Касационна Прокуратура от преди близо 7 години със съдействието на МВР и НКБТХ¹².

През 2005г. са били образувани общо 159 дела за трафик на хора, като са влезли в сила 7 присъди с 33 осъдени лица. Жертвите са били общо 211, от които 137 жени, 13 мъже, 61 малолетни и непълнолетни момичета.

През 2006г. са били образувани общо 120 дела за трафик на хора, като от тях са приключили с присъди 58 и има 72 осъдени лица. Жертвите са били общо 329, от тях жени – 252, мъже – 15, малолетни и непълнолетни момичета - 61 и 1 момче.

През 2007г. са били образувани общо 107 дела за трафик на хора, като от тях са приключили с присъди 73 и има 85 осъдени лица. Жертвите са били общо 288, от тях жени – 223, мъже – 12, малолетни и непълнолетни момичета – 53. Основно пострадалите са били обект на сексуална експлоатация и принудителен труд.

През 2008г. са били образувани общо 107 дела за трафик на хора, като от тях са приключили с присъди 51 и има 69 осъдени лица. Жертвите са били общо 250, от тях жени – 202, мъже – 10, малолетни и непълнолетни момичета – 38. Основната част от жертвите са били обект на сексуална експлоатация и принудителен труд.

През 2009г. са били образувани общо 131 дела за трафик на хора, като има 108 осъдени лица. Жертвите са били общо 297, от тях жени – 220, мъже – 31, непълнолетни момичета - 40, малолетни – 6, от които момичета - 4 и момчета – 2. Основната група от жертвите са били обект на сексуална експлоатация, след тях са тези с цел принудителен труд и подчинение, както и обект бременни жени.

През 2010г. са били образувани общо 163 дела за трафик на хора, като от тях са приключили с присъди - 119 и има 125 осъдени лица. Жертвите са били общо 432, от тях жени – 327, мъже – 35, малолетни е

---

¹² Виж статистиката на страницата на НКБТХ – <http://www.antitraffice.government.bg>.

непълнолетни общо 70, от които момичета - 67 и момчета - 3. Основната група от жертвите са били обект на сексуална експлоатация, след тях следват с цел принудителен труд и подчинение, както и обект бременни жени и за отнемане на органи.

През 2011 г. са били образувани общо 138 дела за трафик на хора, като от тях са приключили с присъди - 119 и има 131 осъдени лица. Жертвите са били общо 541, от тях жени – 448, мъже – 93, непълнолетни момичета - 57, малолетни - 13, от които момичета - 3 и момчета - 10. Основната група от жертвите са били обект на сексуална експлоатация, след тях следват с цел принудителен труд и подчинение, както и обект бременни жени. Започва да се води статистика и на постъпилите сигнали в НКБТХ, които са били общо 56 и засягат общо 144 лица обект на трафик и регистрирани официално 25 лица.

От анализа на НКБТХ за предходната 2012г. прави впечатление, че обект на трафик не са само лица от социално слаби семейства. Като тенденции в трафика на хора от получените в Националната комисия сигнали, прави впечатление, че в близо 60% от случаите жертвите са станали обект на трудова експлоатация, след тях са тези със сексуална експлоатация. Идентифицираните жертви за 2012г. са били 684, като в сравнение с 2011г. очевидно броят им е нараснал. Тази цифра не е реална, тъй като по данни на европейските партньори Р. България е на едно от първите три места по броя на трафикираните жени. В световен мащаб броят на жертвите на трафик е около 21 милиона годишно, а в Европа - 1,6 милиона.

IV. Обусловеност на трафика на хора от домашното насилие.

Трафикът на хора е тясно свързан с проблема за насилието във всичките му аспекти и най-вече, когато преди това е било проявено спрямо пострадалото лице в семейната и/или подкрепяща среда, т.е. от неговите най-близки хора.

Причините за това са сравнително прости тъй като трафикантите често използват насилието като най-ефективен механизъм за запазване на контрол върху жертвата. То се проявява в различни форми /емоционално, физическо, психическо, вербално и т.н./. Ако жертвата преди това в домашна среда е свикнала с подобно поведение, прагът ѝ на чувствителност спрямо насилието е много висок и възприема това поведение като нещо нормално. В такъв случай възможността тя да припознае насилника и трафиканта като някой, който всъщност не е лош и ѝ мисли „доброто” е доста реална. Или най-малкото жертвата се примирява с факта, че нормалният живот и хората са такива, защото реално няма да има други модели за сравнение, освен насилническите.

По този начин семейната или подкрепящата среда се явява съществен модел или пример за начин на живот за всеки един човек, особено за детето и подрастващия. Когато от най-ранно детство по един добър начин са положени връзките между родителите и детето, а именно емоционалните връзки на чувството за обич и оттам - на сигурност, човек е по-склонен да създава подобни отношения и с останалите хора впоследствие в живота си. Когато му се дава и достатъчно, но умерено пространство и свобода да експериментира с външния свят, своите граници и да знае, че въпреки някои грешки може да разчита на родителите си, детето става все по-самоуверено и знае как да преценява хора и ситуации в живота си. Знае какво е реалистично и какво не.

Затова най-рискови групи се явяват тези на децата, израсли в ненормална семейна среда, при условие на бедност, пиянство, наркотици и насилие, както и тези от социалните домове, без каквито и да е обвързаности с близки хора и добри модели на човешки отношения.

Следващата най-уязвима група е на младите хора, които са с неукрепнала психика и житейски опит. Често, въпреки добрата домашна или семейна среда, остават рисковете за младите хора от попадане в трафик на хора. Така например не може да се контролират процесите, когато един млад човек за първи път се влюбва и избира своите приятели.

Така един от най-популярните методи за въвличане в трафик остава този за „lover boy“ или любовникът - трафикант има за обект момичета в диапазона от 16 – 18 години от малките градове, които нямат достатъчен социален опит и средства като им се предлага добре заплатена работа в чужбина. Често трафикантът се запознава и с родителите на жертвата, за да получи съгласието им и т.н. Първоначалното привличане на момичета не се извършва обикновено по насилствен начин, това става впоследствие след напускането на страната, когато вече е била реализирана целта за трафикирането им с цел сексуална или трудова експлоатация и няма кой да ги подпомогне.

V. Превантивни мерки и практически съвети за предпазване на евентуалните жертви на трафик.

На първо място, преди да се отиде на работа в дадена фирма, университет или лицето, при което се търси съдействие, трябва да се проучат добре, чрез търсене на информация от държавни институции, неправителствени организации, полиция, интернет, приятели или познати.

На второ място, преди да се отпътува, трябва заминаващото лице да осигури на близките и приятелите да имат:

- снимка и копие на паспорт;
- телефонен номер и адрес в чужбина;

- телефон, имена и адрес на човека, организацията, работодателя, университета, където се отива;

- координатите на посолството/консулството в страната, за която ще се пътува;

- копие от договор за работа, книжа за прием.

На трето място, преди отпътуването е препоръчително за всеки случай да се съгласува с роднини и приятели някакъв сигнал, фраза или изречение, който ще бъде за спешни случаи, когато лицето попадне в беда.

Това е необходимо, тъй като в по-голямата част от случаите на трафик, извършителите разрешават да се говори по телефона само веднъж – два пъти и то под зоркия им поглед, така че това би било много полезно и дори единствената крачка, която можете да предприемете за момента.

На четвърто място, при постигането на съгласие за работа в чужбина, препоръчително е да се подпише предварителен договор, в който да е указано: кой е работодателя; къде точно ще се работи; условия на работа, заплащане, живеене и срок на договора.

На пето място, преди заминаването е добре лицето да се обади на посолството на Р. България в страната, в която се отива и да попита за актуални данни за условията на пребиваване на чужденци и работа там.

На шесто място, да се вземат предварително координатите на българското посолство или консулство в страната, в която се отива. Да се приберат на скрито място, за да може, когато лицето се почувства застрашено да може да се свърже с тях.

На седмо място, когато за да се отиде в дадена страна е необходима виза, тя винаги има определен срок. Трябва да се провери този срок, за да се знае, че след изтичането му в чужбина, последното може да доведе до неприятности.

На осмо място, добре е лицето да е подготвено за някои основни фрази на езика на страната, в която се отива.

На девето място, в никакъв случай не трябва да се дават на никого личните документи.

На десето място, ако лицето се почувства по някакъв начин застрашено в чужбина, трябва непременно да се свърже с българското посолство или консулство; местната полиция; регионални, български или международни неправителствени организации; роднини, приятели и познати.

На единадесето място, ако лицето няма достъп до телефон, трябва да помоли непознати хора да му окажат съдействие - да се обадят по телефона или да оставят съобщение в най-близкото полицейско управление. Трябва да се дадат по възможност личните данни /име, от къде е, къде се намира, от какво е заплашено, за да могат властите да бъдат максимално улеснени.

Февруари 2014 г.
Гр. Пловдив

ИЗГОТВИЛ: Д-р ИВАН РАНЧЕВ